

(г. Санкт-Петербург, 26–28 окт. 1999 г.) / под ред. А. А. Крылова. СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999. С. 25–26.

Одержано 06.03.2019

Представлен теоретический анализ научных источников по проблематике лживости и эмоционального интеллекта. Эмпирически исследованы особенности взаимосвязи различных видов лживости и эмоционального интеллекта у парней и девушек старшего подросткового возраста.

Ключевые слова: лживость, эмоциональный интеллект, парни, девушки, подростковый возраст.

УДК 159.9

Яна Сергіївна ПОНОМАРЕНКО,

кандидат психологічних наук,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3374-3930>;

Вероніка Геннадіївна СУПРУН,

студентка 4 курсу факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПРОБЛЕМИ ДОЛАЮЧОЇ ПОВЕДІНКИ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Надано теоретичний зміст проблеми долаючої поведінки у гендерному аспекті. Емпіричне дослідження окресленої проблематики було направлено на вивчення стратегій долаючої поведінки як психологічного ресурсу у чоловіків та жінок.

Ключові слова: долаюча поведінка, чоловіки, жінки, стратегії долаючої поведінки.

Останнім часом в психологічних дослідженнях, присвячених вивченню процесів, які відбуваються внаслідок неблагополучних життєвих ситуацій, описується феномен копінг-поведінки (або психологічного додання /подолання). У зарубіжній психології останніх років проблеми психологічного додання – «coping behavior» присвячена значна кількість робіт. Потрібно вказати, що в останні роки у зв'язку зі збільшенням числа робіт в області психології додання, використовують науковий термін «копінг», розуміючи його як адаптивну, долаючу поведінку [1, с. 43].

Копінг-стратегії – це певні способи, поведінкові, емоційні, когнітивні прийоми, які має в своєму арсеналі особистість, за допомогою яких безпосередньо відбувається сам процес долання. Копінг-стратегії систематизуються в копінг-стилі. Основна задача, яка стоїть перед особистістю, якщо розглядати процес розвитку копінг-стратегій, фокусується в аспекті переходу поведінкових стратегій до когнітивних, від дезадаптивних моделей до найбільш адаптивних [2, с. 49].

Поняття долаючої поведінки ширше за копінг-стратегію. Копінг-стратегія – це внутрішній регулятивний механізм поведінки людини. В контексті адаптаційного потенціалу особистості копінг-стратегії розуміються як здатність особистості відповісти на сприйняту загрозу; а копінг-ресурси, характеризуючи стабільність особистості, забезпечують психологічний фон для подолання стресу, сприяють розвитку копінг-стратегій.

Ініціативність, відповідальність, прагнення до сенсу – внутрішні сили, які необхідні для конструктивного долання кризи життя – В. Розенберга, називає ресурсами. У концепції «консервування» ресурсів (COR-теорія) С. Хобфол особливу увагу акцентовано на двох принципах:

- 1) люди прагнуть отримати, зберегти та використати свої психологічні ресурси якнайкраще;
- 2) люди прагнуть інвестувати свої зусилля у накопичення власних ресурсів.

Втім, С. Хобфол називає ресурсами те, що є цінним для людини, та допомагає їй адаптуватися до стресових ситуацій. Він поділяє їх на зовнішні – соціальні та внутрішні – «душевні» (психологічні). Втрата зовнішніх або внутрішніх ресурсів переживаються людиною як суб'єктивне неблагополуччя і стан психологічного стресу, вважає К. Макпаден [3, с. 413].

Проведене нами емпіричне дослідження було направлено на вивчення копінг-стратегій як психологічного ресурсу у гендерному аспекті. Нами було використано особистісний опитувальник «SACS» призначений для вивчення стратегій і моделей копінг-поведінки (стресдолаючої поведінки), як типів реакції особистості людини долати стресових ситуацій. У якості досліджуваних виступали чоловіки та жінки середнього віку в кількості 50 чоловік. Досліджувані були розподілені за 2 групами. Першу групу склали жінки середнього віку, а до другої групи увійшли чоловіки середнього віку. Загальна кількість учасників кожної групи складала 25 осіб. Для оцінки значимості відмінностей середніх величин визначали за допомогою t-критерія Стьюдента.

Отримані результати вивчення стратегій долаючої поведінки у чоловіків та жінок не показали вірогідних відмінностей між групами

чоловіків та жінок за всіма стратегіями долаючої поведінки (асертивні дії; вступ в соціальний контакт; пошук соціальної підтримки; обережні дії; імпульсивні дії; уникання; непрямі дії; асоціальні дії; агресивні дії).

Отже, з урахуванням довірчих інтервалів представникам обох груп однаковою мірою притаманними є:

- середній рівень схильності активно і послідовно відстоювати свої інтереси, відкрито заявляти про свої цілі і наміри, поважачи при цьому інтереси оточуючих;

- середній рівень схильності до пошуку соціальної підтримки в стресових ситуаціях, стремління поділитися своїми хвилюваннями з іншими людьми, обговорити з ними ситуацію, знайти в них співчуття й розуміння;

- середній рівень схильності до тривалого обдумування і ретельного зважування всіх можливих варіантів рішень, стремління уникати ризиків, у ніщо не вірити, довго готуватися в складних ситуацій, перед тим як діяти;

- на межі середнього та високого рівня схильності діяти за першим пробудженням, під впливом зовнішніх обставин чи емоцій, без попереднього обдумування свої вчинків, зважування всіх «за» і «проти», прийняття більш цільових і обумовлених рішень;

- на межі середнього та високого рівнів – уникання рішучих дій, які потребують великого напруження чи відповідальності за наслідки, стремління віддалитися від конфліктної ситуації, відкладати вирішення проблеми, яка виникла, думати про щось інше, відволікатися на інші заняття й види діяльності;

- середній рівень схильності до навмисного чи прихованого спонукання іншої людини до переживання певних станів, прийняття рішень і виконанню дій, необхідних для досягнення ініціатором своїх власних цілей;

- середній рівень схильності до асоціальних дій, які характеризуються тенденціями виходити за соціально допустимі рамки і обмеження, егоцентризм, стремління до задоволення власних бажань не враховуючи обставини і інтереси інших людей;

- на межі середнього та високого рівнів – схильність до агресивних дій, направлених на інших людей, які проявляються в тенденції відчувати негативні почуття при невдачах і конфліктах з іншими людьми, звинувачувати оточуючих в будь-чому, відчувати почуття гніву, дратівливості, внутрішнього напруження, розчарування, незадоволеності.

Проведене дослідження не є вичерпним у межах заявленої теми. Перспективним слід вважати продовження роботи у вибраному напрямку та вивчення гендерної специфіки функціонування інших складових долаючої поведінки у ресурсному контексті.

Список бібліографічних посилань

1. Кленова М. А. Влияние психоэмоционального состояния и личностных характеристик на выбор стратегий преодолевающего поведения. *Психология обучения*. 2014. №11. С. 43–54.

2. Станибула С. А. Копинг-стратегии: функционирование и развитие в онтогенезе. *Известия Гомельского государственного университета имени Ф. Скорины. Серия: Социально-экономические и общественные науки*. 2017. № 2(101). С. 49–52.

3. Ильин Е. П. Различия в копинг-стратегиях в использовании защитных механизмов // *Психология индивидуальных различий* / Е. П. Ильин. СПб. : Питер, 2004. С. 412–431.

Одержано 09.03.2019

Предоставлено теоретическое содержание проблемы преодолевающего поведения в гендерном аспекте. Эмпирическое исследование данной проблематики было направлено на изучение стратегий преодолевающего поведения как психологического ресурса у мужчин и женщин.

Ключевые слова: *преодолевающее поведение, мужчины, женщины, стратегии преодолевающего поведения.*

УДК 159.94:37.064.1:316.613.434

Любов Сергіївна ПРОЦИК,

кандидат психологічних наук,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення Державного
науково-дослідного інституту МВС України;

Олександра Юрїївна СИДОРЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення Державного
науково-дослідного інституту МВС України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ УЧИТЕЛЬСЬКОГО ТА БАТЬКІВСЬКОГО БУЛІНГУ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглянуто особливості проявів булінгу в учнівському середовищі. Виявлено причини учительського та батьківського булінгу. Описані особливості дитячої поведінки, що можуть вказувати на ознаки учительського булінгу. Запропоновані шляхи профілактики розглянутих видів булінгу, і конкретні кроки щодо вирішення конфліктних стосунків між дітьми та учителями.